

politiko. Revijam bo odvzemala okrasek, da se obnašajo monopolno, da so zaprte, da niso pripravljene na dialog z uporabniki, to je z bralci (tudi s tistimi, ki berejo »po uradni dolžnosti«). Odvrčale bodo od sebe občasne ideološke monsune že samo zaradi enega ali dveh tekstov in podobno.

Podružbljanje revialnega tiska ne more biti le poza — zgolj zato, ker revije ne morejo izhajati brez dotacij. Program Slovenske kulturne skupnosti za leto 1984 objavlja, da bi naj revije in časopisi dobili 69.337.000 din, torej nekaj manj kot sedem starih milijard. Predlog finančnega načrta za vse kulturne dejavnosti pa znaša 1.301.541 tisoč din, kar pomeni, da revialni tisk ne dobi mnogo (Sodobnost bi dobila 4.660.000 din, Problemi 4.200.000 din, Nova revija 4.200.000, Dialogi 4.200.000, Teorija in praksa 6.039.000 ipd.). Toda o tem, ali je to veliko ali malo sredstev, so mnenja najbrž različna. Ker revije in časopisi participirajo v svobodni menjavi dela in ker so subjekt kulturne (in družbene) politike, je v njihovem, kot se reče, vitalnem interesu samoupravna, delegatska, strokovna, družbenopolitična (frontna) razprava o uredniški politiki in o tem, kar še sodi zraven. O revialnem tisku, pa ne le o njem, so bolj zaželeno besede po dnevnem redu kot mimo njega.

Pragmatizmu vsakodnevne prakse, tudi kulturniške in uredniške, pa bi se morali najprej postavljati po robu marksistična kritika in analiza, ne pa pragmatizem politike, birokracije ali monopolnih jeder (kultura ni izvzeta).

Vse to bi bogatilo demokratizacijo kulturnega življenja v Sloveniji in Jugoslaviji.

Borut
Trekman

O izjavah pianistov

Priznam, da sem že koj spočetka, ko sem v prvi letošnji številki *Sodobnosti* zasledil intervju z Ivom Pogoreličem, vsaj čisto narahlo delil začudenje, ki ga je bralcem s svojim uvodnim pojasnilom hipotetično dovolilo uredništvo. Nisem si seveda znal precej pojasniti, čemu ta intervju, kaj ima navsezadnje Ivo Pogorelič opraviti s slovensko (in — *last, not least* — celo z jugoslovansko) kulturo, razen da se, resda kot Ivo Pogorelič (tako je z velikimi črkami napisano njegovo ime npr. na njegovih štirih dosedanjih ploščah za *Deutsche Grammophon* — in RT Beograd, ki te plošče izdaja na jugoslovanskem trgu, ta *ch* pridno in pridoma popravlja v *č*, saj je ta trg kljub vsemu še zmerom ves razvnet od patriotičnih čustev), razen da se torej Pogorelič v tujem svetu ne odreka svojega jugoslovanskega porekla, kadar ga pač kdo popraša po tem. V vsem drugem je že postal člen v svetovnem glasbenem *businessu*, ki zadnja leta cvete v neslutelih razsežnostih. No, to začudenje je trajalo le bežen hipec, saj mi je takoj prodrlo v zavest, da Pogorelič, kot smo slišali že prej iz njegovih lastnih ust, še posebej rad prihaja v Ljubljano (resda ne ravno

takrat, kadar se napove, pa vendarle), da se je v naših Atenah in Firencah njegova slava po bliskovo razširila in je obisk njegovega koncerta postal nov, nadvse pomemben simbol družabno-družbenega statusa povprečnega Slovence, ki mu je konkurenten samo še obisk koncerta bavarskega radijskega orkestra z Leonardom Bernsteinom, glede katerega je bil, kot smo lahko prebrali v časopisju, sklenjen samoupravni dogovor, da karte ne bodo prišle v prodajo, ampak da jih bodo razdelili po posebnih statusno-protokolarnih ključih in razrezih (upam vsaj, da je bil Bernsteinov koncert tisti, ki ga je obiskal možak, o katerem tako vzneseno pripoveduje Polde Bibič v svojem »spotikljivem« govoru ob letošnji Prešernovi proslavi). In če je tako, sem si rekel, zakaj ga Marijan Zlobec, ki ga je intervjuval že za *Delo*, ne bi še za *Sodobnost*, zakaj bi Pogorelič govoril samo širokim slovenskim množicam, zakaj se ne bi razodel vsaj nekolikanj tudi slovenskim elitam?

Pa sem bil le malo časa pomirjen. Ne zavoljo tega, ker sem med Zlobčevimi vprašanji naletel na nekaj trditev, ki si jih on kot laik, kot zgolj - glasbeni - ljubitelj ne bi smel dovoliti (med njimi je najbolj eklatantna tista, češ da je »Brahms v kontekstu Bacha, Mozarta in Chopina... inferioren skladatelj. Resda ima »precej dimenzij, in ni jih lahko odkriti« — vsaj Marijan Zlobec jih očitno še ni — »hitro lahko pride do ‚banalnih‘ razsežnosti, ki človeka odbijajo«), marveč bolj zato, ker me je ta Pogorelič za elite še neprijetneje presenetil kot oni prejšnji (ne samo iz *Dela*, temveč tudi iz nekdanjega *Teleksa* pa številnih drugih jugoslovanskih listov).

In to niti ne zavoljo samozavesti, s katero:

se je odpovedal svojemu nekdanjemu pianističnemu »bogu« (kot je izjavil pred časom) Vladimiru Horowitzu in za nameček seveda še vsem drugim starejšim pianistom svetovnega slovesa, ker da »so že stari ljudje, ki nimajo več prave moči«, četudi zadnji Horowitzevi koncerti zbujejo v svetu (ne seveda — razen ene same častne izjeme — pri nas v Ljubljani) vsaj tolikšen *furor* kot Pogoreličevi v Ljubljani in svetu, če gre glede tega verjeti »nemškemu Keiserju«, za katerega bi Marijan Zlobec lahko vedel, da je to eden najuglednejših evropskih glasbenih kritikov Joachim Kaiser;

se ne pusti »strpati v isti koš z Mauriziem Pollinijem, ki morda nikoli ni imel dobrega profesorja. Martha Argerich tudi morda ni imela nikdar dobrega profesorja. A jaz sem ga imel«. Oba omenjena pianista, največja med današnjo pianistično generacijo, nemara res nista imela dobrega profesorja (priznam, da o tem ne bi mogel soditi, saj me njuna igra prepričuje kvečjemu o nasprotnem), zato pa so ju odlično poučili, kako je treba dajati intervjuje, in se tega pouka tudi dosledno držita;

je zatrjeval, da »najboljši pianist nisem jaz, ampak moja žena«, četudi ga Marijan Zlobec sploh ni vprašal, ali on (oziroma njegova žena) to jè;

je ošvrknil Artura Benedettija Michelangelija (temu je očitno še posebej gorak, saj ima ta veliki pianist, tako kot Horowitz, nekaj navad, ki ne bi bile več izvirne, ko bi jih prevzel Pogorelič, so pa prav gotovo vredne zelene zavisti — med njimi je npr. ta, da s sabo po turnejah prevaža svoj lastni klavir) z besedami, da so »veliki umetniki sebi dopustili neprofesionalen odnos do koncertov, kakor na primer Arturo Benedetti Michelangeli. Jaz ne odpovem, če to ni posledica bolezni: ne morete igrati, če ste bolni«. Je to priprava na nove vzroke za odpoved koncertov v Ljubljani, med katere

zadnji čas ne sodi več zgolj Pogoreličeva firenška bolezen, ampak tudi bolezen gospe Pogoreličeve in koncertni termini v Zürichu?

je odkril, da »Pa Largo je ‚largo‘« (ko da bi mi mislili kaj drugega) in da ima milanska »Scala slabo akustiko«, potem ko je bil vesoljni svet dvesto let prepričan, da sodi med tistih nekaj redkih dvoran z najboljšo akustiko na svetu;

je prepričan (in bi rad prepričal tudi naš), da so Bachove »Angleške suite . . . toliko težje, ker jih je napisal Nemeč, se pravi, da morate angleško suito igrati na nemški način«. Ta izjava odpira nova, neslutena obzorja pianistične interpretacije;

je na Zlobčevo emfatično konstatacijo »*Po vaši oktobrski bolezni je bila v Sloveniji reakcija: ni ga, ne bo prišel, sedaj smo izgubili vse*« (namesto »v Sloveniji« bi veljalo napisati »med vašimi občudovavci«, kajti da bi vršalo po Slovenskem, ni bilo opaziti) izjavil: »Kaj šel! Ne, ne. Prišel sem«, ko so že tisti, ki so v januarju od ranih ur stali v vrsti za vstopnice, lahko ugotovili nasprotno (in kaj vse čaka šele druge?);

pojasnil vesoljnemu slovenstvu, da je »Gruzija . . . dežela najmočnejše civilizacije na svetu, najmočnejše kulture. To je dežela prave narodnosti, visokega duha, kulture. Našli so grob iz 4. stoletja, v katerem je bila pokopana ženska s stekleničko parfuma«. Doslej nisem vedel, da so grobni pridatki gruzinska edinstvenost, Gruzija mi je bila bolj znana kot domovina gospe Pogoreličeve in Josifa Visarionoviča Džugašvilija.

Še in še bi se dalo naštevati, a že pri Gruziji so začeli počasi prodirati na svetlo dejanski vzroki za neprijetnost presenečenja, kakršno je zbudil v meni ta intervju. Kajti na lepem se mi je razodelo, da Pogorelič ne apoloizira samo Gruzije, ampak (in to je nadvse pomemben *novum* njegovih izjav) Sovjetsko zvezo kot državo nasploh in sovjetsko kulturo, ki da je v tej državi tako zelo enkratna, še posebej. Resda Moskovitom še zmerom ni pozabil, da ga je »na varšavskem tekmovanju ‚zrušil‘ neki Moskovčan«, ampak sovjetska kultura, kulturno življenje Moskve sta zanj vendarle največ, kar je bilo v tej zvezi doseženega na svetu, zato ker pač moskovska »kultura prihaja iz ruskih časov, iz carizma« (se v tem neprikrito razodeva Pogoreličev prikriti družbeno-kritični čut, ki ga dela *salonfähig* za sprejeme pri princu Charlesu in princesi Di?), ker so bili Rusi »najbolj izobraženi«, ker »tam je izobraževanje industrija« (to je, kot priznava sam Pogorelič, »nov termin. Tega nihče pri nas še ni rekel. Do tega sem prišel z lastnim razmišljanjem« — priznam, da njegovo razmišljanje daleč seže), ker »selekcijo opredeljuje država. Ljudje, ki prihajajo v Moskvo, so najboljši iz vseh središč. So izbrani« itn. No, na srečo obstajajo tudi izčrpne in podrobne informacije o resnični kulturni klimi v Sovjetski zvezi, o strahotnih represijah na kulturo in umetniško stvaritvenost vse od časov Majakovskega, Jesenina, Mandelštama, Bulgakova in drugih do npr. Pasternaka, Šoštakoviča, Rostropoviča, Višnjevskaje in Solženicina, ki je to ozračje zelo natanko popisal v *Teličku in hrastu*. Izbranci, ki v Moskvo prihajajo, jo lahko le izjemoma zapustijo, kot nas je pred nedavnimi poučil primer znamenitega režiserja Jurija Ljubimova in njegovih nerealiziranih gostovanj na gnilem zahodu. Pa kaj bi trtili besede: Če je za Pogoreliča glavni argument o moskovitski velekulturnosti (in s tem tudi o sovjetski velekulturnosti), da tam bržkone nihče ne bi zamenjal Debussyja z Ravelom, naj nam ne prihrani samo svojega argumenta, ampak naj nam prizanese s svojimi trditvami.

V njih se namreč kažeta nezrelost in pomanjkanje sleherne zmožnosti za stvarno intelektualno refleksijo, hkrati pa razkrivajo take izjave tudi nena-
vadno demagogijo in konformnost, česar vsega pa Ivu Pogoreliču zares ni
treba.

Kajti da ne bo pomote:

čtudi ne hodim stat v ranih jutranjih urah pred blagajno Cankarjevega
doma za vstopnice za Pogoreličeve koncerte in ne sodim tudi v tiste struk-
ture, ki jim samoupravni dogovori omogočajo, da prihajajo do vstopnic
brez čakanja ali celo brezplačno, in čtudi nisem doslej še pomislil, da si
moram utrditi svoj družabno-družbeni status z obiskom Pogoreličevega
koncerta, kjer bi me direkcija Cankarjevega doma opozarjala prek zvočnikov,
naj, če že, kašljam v robček (nisem pač zrasel znotraj sovjetske kulture in
gruzinske civilizacije, ampak sredi slovenske provincialnosti, zoper katero
se tako uspešno bori direkcija Cankarjevega doma, ko vse to oznanja po
zvočnikih, mene, slovenskega provincialca, pa so obiski številnih koncertnih
prireditev po vsej Evropi na lastne stroške samo utrdili, da razen v Cankar-
jevem domu in v Sovjetski zvezi nikjer nikoli ničesar ne oznanjajo po
zvočnikih), čtudi torej nisem počel vsega tega, sem prepričan o izjemnosti
Pogoreličevega pianističnega talenta. In tako sem se nehote spomnil modrosti
starega Goetheja, ki se mu je (ne v velekulturni na realni socializem ceplje-
nega ruskega carizma, ampak v zakotnem Weimarju tam na prelomu
osemnajstega in devetnajstega stoletja) utrnilo globoko spoznanje: »*Künstler
schaffe, rede nicht!*«, čemur bi se po naše reklo: Umetnik ustvarjaj in nikar
ne govôri! Pogoreliču ne bi škodilo, ko bi se v svoji prihodnji karieri držal
te Goethejeve maksime in ostal za klavirjem, saj je tam njegova resnična
domena. *The rest is silence.*

O Klandru in Levcu

Dušan
Mevlja

Peter Levec je v 2. številki Sodobnosti objavil
zapis, s katerim enostransko seznanja bralce
Sodobnosti s polemiko z menoj o Partljičevih šču-
kah. Ta polemika je potekala na straneh sobotne
priloge lanskoletnega Dela. Ker uredništvo Dela,
kot sporoča Levec, ni objavilo Levčeve »dodatne
replike« k tej polemiki, jo zdaj Levec objavlja v
Sodobnosti. S tem si je vso zadevo zelo praktično

poenostavil, saj so bralci Sodobnosti seznanjeni le s polemiko, kakor bi jo
rad predstavil Levec.

Poleg tega je Levec skregan z logiko. Zapisal je, da drugače mislečim
ne dam do besede. Za drugače mislečega šteje sebe, ki je napisal pozitivno
sodbo o Partljičevih televizijskih ščukah, pa jo je vrglo uredništvo TV-15
v koš, kot sam zatrjuje. Leta 1975 so kritiki in občinstvo ugodno sprejeli
gledališke ščuke. Sam sem bil takrat »drugače misleči« in sem še danes.